13/04/2022

Πώς μάθαιναν γράμματα οι Έλληνες από την Άλωση μέχρι την Επανάσταση;

/ Επικαιρότητα

Απαντήσεις για το πώς μάθαιναν γράμματα οι Έλληνες από την περίοδο της Άλωσης μέχρι και την Επανάσταση (1453 – 1821) δίνει η έκθεση του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης η οποία εγκαινιάστηκε χθες στο Παλαιό Χρηματιστήριο και θα είναι ανοιχτή για το μέχρι τις 30 Ιουνίου 2022.

Επιλεγμένα εκθέματα και σύγχρονες διαδραστικές εφαρμογές θα αποπειραθούν να δώσουν απαντήσεις σε αυτή την ουσιαστική, αλλά ελάχιστα γνωστή όψη της ελληνικής παιδείας πριν από την Επανάσταση του 1821. Η έκθεση με τίτλο «Πώς μάθαιναν οι Έλληνες γράμματα από την Άλωση μέχρι την Επανάσταση» (1453-1821)» μας καλεί να μάθουμε ανάγνωση συλλαβίζοντας γνωστές προσευχές· να

ξεφυλλίσουμε σχολικά εγχειρίδια και να αποκρυπτογραφήσουμε τα άγνωστα σε μας «μαθηματάρια»· να ανακαλύψουμε άγνωστες όψεις της μαθητικής ζωής· να εξερευνήσουμε τον χάρτη των σχολών του ελληνισμού· να κάνουμε πειράματα φυσικής· και τέλος, να γράψουμε και το δικό μας όνομα όπως οι μαθητές της εποχής.

ΠτΔ: Η ελληνική παιδεία κραταιά ασπίδα του έθνους κατά την τουρκοκρατία

Χαιρετισμό στα Εγκαίνια της Έκθεσης έστειλε η Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Κατερίνα Σακελλαροπούλου η οποία τόνισε ιδιαίτερα τη συμβολή των μοναστηριών στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας η οποία κράτησε άσβεστη τη φλόγα του Γένους τα δύσκολα χρόνια της δουλείας. Παράλληλα, χαρακτηρίζει την ελληνική παιδείας ως την κραταιά ασπίδα του έθνους κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας.

Αναλυτικά αναφέρει:

«Η “κάκωσις του Γένους”, όπως τόσο εύστοχα χαρακτήρισε ο Ευγένιος Βούλγαρης την κατάσταση του ελληνισμού αμέσως μετά την άλωση της Πόλης, ήταν φυσικό να μην επιτρέψει την αδιατάρακτη συνέχεια της παιδείας. Οι μεγάλοι δάσκαλοι έφευγαν στη Δύση, λίγα σχολεία συνέχιζαν τη λειτουργία τους, ο αναλφαβητισμός του χριστιανικού πληθυσμού αυξανόταν. Κι όμως, παρά το εκπαιδευτικό και πνευματικό μούδιασμα του πρώτου καιρού, παρά τον ζόφο της σκλαβιάς, τα ελληνικά γράμματα, με εξαίρεση κάποιες περιόδους έντασης μεταξύ Οθωμανών

και Ελλήνων, εξακολουθούσαν να διδάσκονται. Όπως χαρακτηριστικά έγραψε ο ιστοριοδίφης Μανουήλ Γεδεών, "Ουδέποτε εν ομαλή καταστάσει πραγμάτων ημπόδισεν την εν νάρθηξι και κελλίοις διδασκαλίαν".

Εκεί, στους νάρθηκες και τα κελλιά, με πενιχρά μέσα στην αρχή, με βοηθήματα την Οκτώηχο, το Ψαλτήρι και τη Σύνοψη, καταρτίζονται οι μέλλοντες κληρικοί κι όσα παιδιά διψούν για γράμματα. Κι όταν από τον 16ο αιώνα αρχίζουν να ιδρύονται σχολεία στη Χίο, στη Λέσβο, στην Αδριανούπολη, την Κωνσταντινούπολη, ακόμη και στη μικρή τότε, επαρχιακή Αθήνα, όταν από τα μέσα του 17ου αιώνα πολλαπλασιάζονται τα σχολεία της "Εγκυκλίου παιδείας", τα ελληνομουσεία όπου καλλιεργείται ο ελληνικός λόγος, οι σπουδαστές εισάγονται εκτός από τη χριστιανική και στην θύραθεν γραμματεία: ασματικοί κανόνες, γνωμικοί στίχοι και αποφθέγματα φιλοσόφων, μύθοι, παρωδίες, ρητορικά κείμενα γνωστά ως κάτοπτρα ηγεμόνων, χρηστοήθεια, επιστολογραφικά κείμενα, Πλουτάρχου έργα, Λουκιανού έργα, ομηρικά έπη, λυρική και δραματική ποίηση, πλατωνικοί διάλογοι, επιγράμματα παραδίδονται μέσα από τα μαθηματάρια, τα χειρόγραφα εγχειρίδια της εποχής. Γραμμένα σε κόλες, τις οποίες στάχωναν στη συνέχεια οι κτήτορες, δεμένα "με μαύρον και δυνατόν τομάρι και με τα θηλύκια", όπως διαβάζουμε σε μια σημείωση πατμιακού χειρογράφου, αποτελούν μάρτυρες μιας παιδείας που παρεχόταν μεν υπό ιδιάζουσες συνθήκες, αλλά παρέμενε ζωντανή. Και πλάι στα μαθηματάρια, τα φρασάρια ή φρασεολόγια –συναγωγές φράσεων ή αποφθεγμάτων ανθολογημένων από αρχαίους συγγραφείς– και τα λεξικά ή λεξιλόγια –τετράδια όπου οι μαθητές έγραφαν την αρχαία λέξη και παραπλεύρως την εξήγησή της στην νεοελληνική κοινή– αποκαλύπτουν όχι απλώς μια πλούσια μαθητική ζωή, αλλά και την διαδρομή προς τον φωτισμό του Γένους. Γιατί μέσα από την ελληνική παιδεία θα αφυπνιστεί η εθνοπολιτιστική και μετέπειτα εθνική συνείδηση και θα θεμελιωθεί η ιδέα του νέου ελληνισμού.

Εγκαινιάζω με χαρά την ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα έκθεση του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, μια αναδρομή σε τετρακόσια χρόνια ελληνικής παιδείας που, παρά τις δυσχέρειες, τα εμπόδια, τις παλινδρομήσεις, αποτέλεσε την κραταιότερη ασπίδα του έθνους κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας».

Ανοίγουν για πρώτη φορά οι θησαυροί – Έως 30 Ιουνίου η Έκθεση

Το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης ανοίγει για πρώτη φορά τους θησαυρούς του Ιστορικού Παλαιογραφικού Αρχείου του, που παρουσιάζονται δίπλα σε σπάνια βιβλία από τις σημαντικότερες βιβλιοθήκες της Ελλάδας. Παράλληλα, οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να ανακαλύψουν ένα εμβληματικό κτίριο της Αθήνας, στο οποίο θα φιλοξενηθεί η έκθεση: το ιστορικό ανακαινισμένο κτίριο του παλαιού Χρηματιστηρίου (Πεσμαζόγλου 1), το οποίο ο Χαρίλαος Τρικούπης ενέταξε στο πρόγραμμα της ανασυγκρότησης του νεότερου Ελληνικού Κράτους.

Διάρκεια έκθεσης: 13 Απριλίου – 30 Ιουνίου 2022.

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα-Κυριακή, 10:00-18:00 (εκτός επισήμων αργιών: Πάσχα, 1 -2 Μαΐου, 12-13 Ιουνίου).

Είσοδος ελεύθερη.

ΔΑΣΚΑΛΟΙ
&
ΜΑΘΗΤΕΣ